

1982-84

Évkönyvünk ez ideig megvalósításával áttekintünk egy kétéves időszakot azzal a szándékkal, hogy aki kezébe veszi a kiadványt, lapozgatva fölfedezhesse benne közvetlen vagy közvetett módon társadalmunk nevelés-oktatás ügyének legfőbb vonásait csakúgy, mint iskolánk sajátos jellemzőit.

Az elmúlt két esztendő nevelésügyünk történetében elsősorban a gimnázium továbbfejlesztése folyamatának első, már értékelhető eredményeit hozta létre.

Erre az időre esett, 1983 tavaszára, a továbbfejlesztett, új szerkezeti nevelési-oktatási rendszer szerint tanuló fiataljaink érettségi és felvételi vizsgája.

Kemény erőpróba volt ez mindannyiunk számára. Nehéz feladat volt az egyszerűen csak szervezési feladatoknak látszó, valójában súlyos nevelési gondokat hozó, az ebben a tanévben bevezetett ötnapos, tanítási hét megoldása.

Együtt kellett megtanulnunk ennek kapcsán sok tekintetben teljesen új életforma szerint élni. Az ötnapos tanítási hét nemcsak új tananyagbeosztást, új életritmust, új időbeosztást, de erőteljesebb motiválást, tudatosan finomítottabb módszerek kimunkálását követelte mind a tanórai, mind a tanórán kívüli nevelés-tanítás, mind az ifjúság tanulási tevékenységében.

Az új tantervi követelmények eredményes megvalósítása, az önmagában is új szemléletű és új módszereket igénylő tanári-tanulói együtt dolgozás, az ötnapos tanítási hét teremtette akkor még számos ismeretlen pszichológiai és szociálpszichológiai elem együttesen a korábbiaknál jóval nagyobb és minőségileg más jellegű szellemi erőfeszítést kívánt meg.

És mindezzel együtt egyszerre kellett a tanítás-tanulás folyamatában jelentős mennyiségi és minőségi növeléssel megbirkóznia tanárnak és tanítványnak.

Az érettségi és felvételi vizsgák tisztas eredményei igazolták a megfeszített munka értelmét.

Az 1982/83. tanév összegezése a teljesítményeket illetően mindenképpen pozitív. Hiszen a megszabott teendők mellett volt erő számos tanulmányi versenyben való eredményes részvételle, 17 tanuló állami nyelvvizsgán való felkészítésére és eredményes vizsgázására. Valamiben mégis szegényebbek lettünk: az életünk színezésében, a harmonikusabb élet fenntartásában. A korábbiaknál sokkal nagyobb erőt kellett kifejteni amatőr csoportok fenntartására, a rendszeres sportolás igényének építésére, a szabad önművelés lehetőségeinek megteremtésére. És nem is mindig sikerült.

Teljesen nyilvánvalóan következett a kedvező és kedvezőtlen tapasztalatokból a továbbfinomítás iránya.

Az évek során folgyülemllett, s az eredményes vizsgák által is igazolt tapasztalatok egyfelől megerősítették azokat a hagyományos és új pedagógiai elemeket, melyeket fenn kellett tartani, másfelől most már biztonságosabban hozzá lehetett nyúlni anyag-részek szelektálásához. Könnyítve ezzel a fölös terheken, s lehetőséget nyújtva fontosabb, mélyebb, elsősorban a személyiséget hatékonyabban alakító nevelési eljárásoknak.

Ezeknek az ismereteknek, tapasztalatoknak a birtokában terveztük és végeztük munkánkat az 1983/84. tanévben.

E tanévben az elvégzendő munka során a korábbinál nagyobb volt a biztonság a tantervi anyag feldolgozásában, s éppen ennek útján talán több segítséget kaphattak az eredményes tanuláshoz tanítványaink. A jobb eredmény igénye hozta létre kísérletképpen az idegen nyelvek intenzív jellegű oktatási formáját a második évfolyamon, s a kedvező tapasztalatok birtokában az 1984/85. tanévben ennek az I. évfolyamra való kiterjesztésére is lehetőség nyílik. A várákozásnak megfelelően nagy érdeklődés közepette kezdhettük meg iskolánkban megfelelő felkészítés után a számítástechnika oktatását, úgy, hogy folyamatosan kifejlesztettük számítógép-parkunkat is.

A nevelési terv igényes megvalósítása mellett alig változott azonban az a gond, hogy tanárnak, diáknak megfelelő szélesebb horizontú, színesebb, teljesebb önművelésre, látókörbővítésre, teljesebb életre nyíljk lehetőség. Am e téren sem lehet lemondani az értékfejlesztésről.

A sűrű napok rendjébe ezért kellett helyet keresnünk - az idő értékrendjének módosításával - olyan kínálatnak is, ami a maga sajátos tartalmával vagy éppen formájával teljesebbé teszi, tehát értékesebbé az ifjú ember vagy az őt irányító nevelő életét. Ebben a kínálatban csalogatóan sok örömet hozott a két kórusunk számos együtt töltött órája, a diák - színpad-studiónk játékos kedvű fiataljainak szerda délutánjai, a bakancsos, hátizsákos országjárók túrái.

Mind több a kimondott igény: jöjjünk össze klubdélutánra, beszélgessünk, játszunk, menjünk együtt színházba, képtárba, moziba,

Az idő értékrendjének ez a tudatos változtatása valamit az elgondoltból magával hozott. De még keveset. Számszerűen is, igazán tartalmában is.

A sűrű napok rendjében helyet kerestünk - a közeg, ahol élünk, értékrendjének kimondásával - annak, hogy igényt érleljünk a család, a társ, a barát, az osztály, a mozgalmi közösség, a munkacsoport életéért való cselekedni akarásra.

Jóízű beszélgetések osztályfőnöki órákon, folyosói korlátra támaszkodás közben, alapszervezeti taggyűléseken, vitaköri összejöveteleken. Sikerült-e az érlelés? Annak elfogadtatása, gyakorlása, hogy minden közösségben a jó közérzet kulcsa: tud-e, akar-e az egyén adni, cselekedni a közösségnek, a közösségért vagy csupán vár tőle valamit? Sikerült ez az érlelés? Kerestük az útját. Sokan elfogadták, sok ifjúnak a tudatáig sem jutott el a köz életének ez a meghatározó alaptartalma. Valami mégis történt. A sűrű napok rendjében idő és tér jutott ennek alakítására.

Első lépésként egy fontos értékrendi csomópont irányában.

Az elmúlt két tanév - feltehetően - egy hosszú folyamat része. Nevelés és oktatásügyünk távlati fejlődését körvonalazza napjainkban a tudomány és az oktatásügyi kormányzat. S ebben a holnapra készüléskben már minden karakterisztikus vonásával benne van a tegnap kezdődött ma.

És hol tartunk ebben a folyamatban? A nagy társadalmi-nemzeti ügyet illetően minden bizonnyal még korunk követelményeihez illesztésének kezdetén; az életét élő ifjú embert, s az őt irányító nevelőt illetően már benne a munka sűrűjében. És a ma eredménye? A holnap realizálódása! Hitünk szerint: szocialista társadalmunkat, a nemzetet fenntartani tudó erővel.

Fogadják szívesen évkönyvünket, világunk egy kis metszetét!

HEROLD LÁSZLÓ
igazgató

Bolyai Napok 1984.

A BOLYAI - NAPOK szoboravatójának ünnepi beszéde

Elmondta: Farkasinszky Lajos Budapest Főváros Tanácsa
elnökhelyettese

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Kedves fiatal Barátaim!

Engedjék meg, hogy Budapest Főváros Tanácsa nevében szeretettel üdvözöljem Önöket szoboravató ünnepségünkön.

A salgótarjáni Bolyai János Gimnázium névadójának szobra nem elkezdi, - csupán erősíti - azt a kapcsolatot, amely a város és a főváros között adott.

Ismerjük az Önök munkáját. Tudjuk, hogy az aránylag fiatal, - az 1966-ban létesített gimnázium - immár komoly hagyományokkal, kiemelkedő tanulmányi sikerekkel büszkélkedhet. Mi is számon tartjuk a tanévenként több mint ötszáz salgótarjáni bolyaista előmenetelét mind a természettudományokban, mind a humán tárgyakban egyaránt. Jól bizonyítja mindezt a most folyó Bolyai - Napok rendezvénysorozata is.

Mikor az idei ünnepségek programját kézbe vettem, meglepett, mi mindennel foglalkoznak az itteni diákok. Színházak akusztikája csakúgy vizsgélódásuk tárgya, mint a negyvennyolc-negyvenkilences forradalom és szabadságharc államának diplomáciája. A szecesszió művészete éppúgy foglalkoztatja az itt tanulókat, mint a lézer. A program olvastán úgy éreztem; a tarjáni gimnazisták amikor ilyen sokrétűen foglalkoznak a körülöttük lévő világgal, Bolyai szellemében cselekszenek. Hiszen Bolyai János matematikusi nagysága mögött semmivel sem marad el emberi nagysága, teljességre törekvése.

Midőn Bolyai Farkasnak, a marosvásárhelyi kollégium tanárának, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának, kora legkiválóbb magyar matematikusának, tankönyvírójának - az új fűtő - és főzőkemence feltalálójának, a jeles szépirórnak fia 1802-ben megszületett, ismét egy sajátosan magyar, ám sajnálatosan nem egyedi tudósorsó indult el a maga pályáján. A Hadmérnöki Akadémia egykori hallgatójának, a mérnökkari kapitányként a hadseregéből kivált tudósak 1831-ben megjelent Appendix-je - ma már tudjuk - korszakalkotó munka volt. Hangsúlyozom: ma tudjuk, Bolyai János - miként az előbb utaltam rá - sajnos osztozott számos honfitársa sorsában: mint ahogy annyi magyar tudósak, neki sem adatott meg, hogy kora elismerje munkásságát, képességeit, zsenialitását. A rendkívüli nehéz anyagi viszonyok és kezdetleges körülmények között, elszigetelten, megalázva és megszeméltetve élő tudós rendkívüli csúcsokat ért el a nem euklideszi geometriával kapcsolatos munkáival és a komplex számok elméletéről írt dolgozatával. Önök ma már gimnáziumi tantárgyként ismerik azt a tételt, amelyet akkor alig néhányan vettek tudomásul. Bolyai felfedezése új korszakot nyitott a geometria történetében, - ám sajnos - nem nyitott új kort Bolyai János, a tudós életében. Meghasonulva, elfeledten halt meg, 1860-ban.

A most itt felavatandó szobor Vass Viktor alkotása azt a tudásában magabiztos, nagy embert, nagy elmét állítja elé, aki Bolyai valóban volt.

Vass Viktornak - az 1873-ban született és 1955-ben meghalt - szobrászművésznak több mint háromszáz különböző alkotása díszíti hazánk köztereit. Szobrai között kiemelkedő jelentőségű ez az 1951-ben alkotott Bolyai mellszobor. Tömör, tiszta alkotás ez, olyan, mint akiről mintázta. Az alkotás sokáig Budapesten, a Városligeti Művész-sétány egyik szép szegletében állt, társai: tudósok, művészek közt, a magyar szellemi élet kimagasló képviselőinek szoborcsarnokában. A Művész-sétány azóta sajnos megszűnt.

Mikor Bolyai János szobrásásának további sorsáról kellett döntenünk, Salgótarjánra - a Bolyai Gimnáziumra - esett a választásunk a város vezetőinek javaslatára.

Úgy éreztük: ennél méltóbb helyre nem kerülhetne ez az alkotás. Olyan szellemi közeg veszi majd körül, amelyhez hasonlóban - bizvást állíthatjuk - Bolyai is szívesen élt volna.

A magyar matematikusok legnagyobb elődjüket tisztelik Bolyai Jánosban. Mi pedig, a mai, a szocialista Magyarország polgárai tiszteljük, nagyra tartjuk tudósainkat. Hiszünk abban, hogy társadalmunkban soha többé nem fogadhat meg nem értés egy korszakos zenit, miként abban is, hogy mind több nagytudású embernek, nagyjelentőségű felfedezésnek adhatunk javuló lehetőséget.

Az iskolák - és természetesen a salgótarjáni Bolyai János Gimnázium is - e lehetőségek kibontakozásának műhelyei jelenleg is, és mindinkább azzá válnak a jövőben. Reméljük, hogy a gimnázium diákjai követik iskolájuk névadójának példáját. Alkotó munkában és tudásban gazdag, igaz embereké válnak.

E gondolatok jegyében - Budapest Főváros Tanácsa nevében - Salgótarján városának, lakosságának, diákjainak és nevelőinek Bolyai János szobrát tartós megőrzésre átadom.

A BOLYAI-NAPOK Képzőművészeti Tárlatának megnyitója

Az előadást tartotta: Dr. Praznovszky Mihály
múzeumigazgató

Kedves fiatalok, kedves vendégeink!

Amikor elfogadtam a megtisztelő felkérést e kiállítás megnyitására, rögtön közöltem a tárlat szervezőivel: nem szakembert kértek fel, tehát ne is várjanak szakmai bevezetőt az itt látható alkotásokhoz. Van a Bolyaiban nálamnál sokkal értőbb szakember, aki kitűnő kalauz lesz e tárlaton.

Mostanában saját szakmai területem kutatása során a múlt századvégi Nógrád megye képzőművészeti életének történetével foglalkozom, azon belül is a művészsors és társadalmi meghatározottságok viszonyával egy hajdanvolt nógrádi művész Kubányi Lajos életútján keresztül.

A korabeli sajtó olvastán derült ki, hogy Nógrád megyében 1905-ben volt először képzőművészeti kiállítás. A Nógrádi Lapok és Honti Híradó című lap híre szerint bizonyos Sándor Mór állította ki képeit Balassagyarmaton. Az újságíró sóvárgó óhaja akkor így hangzott: " vajh megérnők azt, hogy városunk más vidéki városok példáját követve a művészet fokozójává lehetne, hogy legalább évenként rendezhetne más nevesebb festőink és szobrászaink műveiből kiállítást..."

Gondoljunk csak bele, mikori is a dátum? 1905. Európában teljes erővel hat az új stílus a szecesszió, Párizsban akkor mutatkoznak be a Vadak Henri Matisse köré csoportosulva, egy bizonyos Picasso nevű művész már túl van a kék korszakán, megkezdte a rózsaszínt.

De maradjunk a határokon belül. A Nemzeti Szalon fővárosi tárlatai már több mint két évtizede zajlanak, a Műcsarnok falain kívül már készülődik a Nyolcadik csoport, hogy megújítsa a magyar festészetet, a nagybányai iskola fénykorát éli. S Nógrád megyében ekkor rendezik az első kiállítást egy ismeretlen, kezdő s el is tűnő fiatal művész műveiből.

Micsoda hátrány, lépéslemaradás van jelen itt! Nem is tudta a megye 1945-ig utólélni a magyar képzőművészeti életet. Az elmúlt négy évtized hozott gyökeres változást mind a kiállítási gyakorlatban, mind a művész - társadalom viszonyban. Szerintem Nógrád megyében ez a változás igen érzéketesen a hatvanas évektől mutatható ki. Tudatos művészetpolitika eredményeként fiatal művészgeneráció telepedik le a megyében, vagy tér haza tanulmányai befejeztével: Czínke Ferenc, Mustó János, Iványi Üdön, Farkas András, Réti Zoltán, Vasas Károly, Pataki József, hogy csak néhány nevet említsünk. Tárlatok sokasága nyílik, egyre szélesebb közönség ismerkedik meg az élő magyar művészettel. /Persze a retrospektív tárlatok sem maradnak el, van mit bepótolni a nógrádi közönségnek a művészetek történetéből!/

A társadalmi mecenatura is egyre erősödik. Művészeink életkörülményei javulnak, komoly megbízatásokat kapnak, életműük teljesevével egyre inkább szerves és elismert alkotói lesznek a szocialista magyar művészetnek. Salgótarjában szocialista nagyüzemek biztosítják a művészeti tevékenység valóságélményhátteret. A városban megszervezik a Tavasi Tárlatot, amely az idén már tizennegyedszer fogadta az ország művészeit. Üzemekben, iskolákban galériák nyílnak, egyre irányítottabb és szervezettebb kiállítási gyakorlat alakul ki. 1982-ben megrendezik Salgótarjában az első magyar rajzbiennálét, amit az idén októberben követ a második.

A kép természetesen közel sem teljes. De jelzi azt, hogy a szocialista művészet kialakulásának, fejlődésének, támogatásának és befogadásának milyen tendenciái éltek és élnek Nógrád megyében.

A mai tárlat a Bolyai Galériában ennek a művészeti-társadalmi folyamatnak egy röpke metszetét adja. Egyúttal, miként a címe is mutatja: Új szerzemények a megye közgyűjteményeiben - bizonyítja a megye mecénási-művészetpolitikai konkrét tevékenységét is. Ugyanakkor jelzi, hogy az utóbbi években a magyar művészet minden jelentős alkotója jelen volt alkotásaival a megye képzőművészeti bemutatóin. Generációk és stílusok színes kavalkádjával ismerkedhetett meg a nógrádi tárlatlátogató, és szeme előtt formálódott, alakult, fejlődött a mai magyar művészet.

Nógrád megye messzemenően kivette részét ennek a folyamatnak a követéséből. Az itt kiállított művészek legtöbbje elnyerte a megye és a város által alapított díjak valamelyikét, egyéni tárlatokon mutatkozhattak be.

Banga Ferenc, Bálványos Huba, Kéri Imre, Kovács Péter, Muzsnay Ákos, Sulyok Gabriella - hogy csak néhány nevet említsek az itt láthatók közül - mára már a mai magyar művészet elismert alkotói. S ha melléjük sorakoztatjuk az itt kiállító megyei-eket is: Czinke Ferenc, Földi Péter, Iványi Üdön akkor elmondhatjuk: Nógrád megye ledolgozta hátrányát, a megye képzőművészeti élete együtt halad az országgal, művészeinek alkotásai értékálló darabjai lettek a magyar piktúrának.

S mit lehet mondani befejezőként a Galéria fiatal látogatóinak? Kérni szeretnék tőlük valamit: türelmet. Ne szaladjanak el az alkotások mellett, ne intézzék el kézlegyintéssel vagy könnyelműen megfogalmazott ítélettel az alkotásokat. A művész mindig akar valamit mondani, legalábbis a jó művész. /Az itt láthatók pedig azok./ E mondanivaló kifejezéséhez pedig számtalan formai lehetősége van az alkotónak.

A mondanivaló megértése, befogadása pedig legalább olyan elmélyült lelki-gondolati folyamat, mint maga az alkotás. A mai kor művésze társat keres, nem közönséget. Kéri, hogy vele együtt nézzük a műveit, vele együtt gondolkodva jussunk el a formavilág megfejtésén át a lényegig: a valóság hozzánk szóló üzenetéhez.

S nektek fiataloknak kell elsősorban ezt a kapcsolatrendszert vállalni. Az itt kiállító művészek nagy része ugyanis nemcsak lélekben fiatal, hanem korpoláris valóságában is.

A ti kettősségetek adja majd a jövő Magyarországnak új művészetét. E felismeréshez, e közös szándékhoz és az újabb lépések megtételéhez ad újabb segítséget ez a tárlat, amelyet átadok nektek értő ismerkedésre.